

Pòrtic

Anna Buj

Laboratori Itàlia

Històries del camp de proves d'Europa

Pròleg d'Enric Juliana

Anna Buj

Laboratori Itàlia

Històries del camp de proves d'Europa

Pròleg d'Enric Juliana

Primera edició: maig del 2024

© Anna Buj Cussó, 2024

© del pròleg: Enric Juliana Ricart, 2024

Drets exclusius d'aquesta edició:

Raval Edicions, SLU, Pòrtic

Av. Diagonal, 662-664

08034 Barcelona

ISBN: 978-84-9809-563-0

DIPÒSIT LEGAL: B. 6.447-2024

Fotocomposició: Grup62

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor.

La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries.

En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement.

A Grup62 agraïm que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

ÍNDIX

Itàlia, el viatge etern, <i>per Enric Juliana</i>	9
El fantasma del feixisme	19
Jo soc la Giorgia	27
La paradoxa de Lampedusa	39
A l'altra banda de l'Estat més petit del món.	53
El poble sard dels centenaris.	65
La revenja del Nàpols	75
La resistència veneciana	83
La màfia que ja no mata	93
L'últim espectacle de Silvio Berlusconi.	103
La croada contra l'avortament.	115
El parany de l'esquerra italiana	125
De l'orgull cultural a la propaganda política.	135
El mite de la capital ingovernable	145

ITÀLIA, EL VIATGE ETERN

Laboratori Itàlia. Em sembla un bon plantejament per a un llibre sobre el país més atractiu i enigmàtic d'Europa. Efectivament, Itàlia, la península itàlica més les illes de Sardenya i Sicília, és un camp de proves des de fa segles. L'Imperi romà continua sent el marc del somni paneuropeu. Quan diem que volem ser europeus, en el fons estem dient que volem ser ciutadans de l'Imperi romà. Però no cal anar tan lluny. El laboratori itàlic es va tornar a posar en marxa reivindicant el classicisme: el Renaixement i la primera emancipació del pensament polític de l'esfera religiosa (Maquiavel). Però el públic també volia populisme: la commedia dell'arte, font d'inspiració de Shakespeare, Lope de Vega i Molière. Les societats secretes al voltant del punt magnètic de les revolucions de 1848. La construcció d'un estat nacional empès per les menestralies locals i els industrials del Piemont: la unificació italiana del 1868. El populisme de Garibaldi i la monarquia més liberal d'Europa: els Savoia. La novel·la com a eina d'unificació nacional: *I promessi sposi* de Manzoni, que tots els nens italians llegeixen i estudien a l'escola. Poetes i pintors que exalten la fúria d'automòbils i aeroplans, que s'extasien

amb la velocitat i reivindiquen la guerra: els futuristes, heralds del feixisme.

Sempre trobarem a Itàlia una gran atracció per la bellesa. Els poders locals competien entre si aixecant catedrals, torres, capelles i palaus, encarregant quadres meravellosos que esdevenien símbol de poder i garantia d'admiració. Mentre els senyors feudals dels regnes hispànics es gastaven els diners a fer fora els cabdills àrabs de la península, una part de l'acumulació de capital dels grans comerciants dels ducats, principats, repúbliques, dominis pontificis i ciutats-estat italianes s'invertia en art. A qualsevol poble italià hi ha alguna cosa interessant per veure. El gran projecte totalitari nascut a Itàlia en l'era moderna també va voler tenir el seu art.

El feixisme: l'autoritarisme burgès que neix del pànic al treball organitzat, de l'impacte de la Revolució Russa i de l'estrès posttraumàtic de la Gran Guerra (1914-1917). El primer governant que s'exhibeix nu, de cintura cap amunt, en els noticiaris cinematogràfics és Benito Mussolini, segant blat el 1938 a Sabaudia. Els espanyols no van veure mai Franco en mànigues de camisa. El feixisme italià fou molt popular, molt més popular que el franquisme, que es va imposar mitjançant la liquidació i expulsió massiva de l'adversari. Més coses del laboratori Itàlia. Un pensament marxista que va posar la cultura al mateix nivell que les fàbriques: Antonio Gramsci. Un Partit Comunista poc servil amb Stalin i molt atent als intel·lectuals i a l'autonomia del pensament, que en el seu moment de màxima expansió, anys setanta, va arribar a tenir el 34% dels vots. El PCI posseïa una galeria d'art a Roma; allò que dèiem de la bellesa. L'art i la guerra. Els camps de concentració a Líbia. Els bombardejos de Barcelona i d'altres ciutats durant la Guerra Civil espanyola.

A Barcelona, l'aviació italiana va provar per primera vegada el bombardeig sense interrupcions per desorientar els serveis d'emergència i multiplicar el terror. Després els alemanys ho van aplicar a Londres.

L'antifeixisme i el neorealisme. El cotxe popular (Fiat), el cotxe ben dissenyat (tots els cotxes italians), la moda, les sabates, les grans dinasties industrials, els inventors (Marconi), els investigadors (Fermi), els enginyers industrials del nord, els brigants i terratinents del sud, el senyor de Lampedusa, la màfia i la política. L'aventura independentista siciliana del 1945, observada amb atenció des dels Estats Units, es va tancar amb un pacte entre l'Estat i la màfia per a un estatut d'autonomia. L'autonomia siciliana fou pactada abans de la constitució republicana del 1948 de la mateixa manera que la restauració de l'autonomia catalana fou pactada abans de la constitució del 1978. Una constitució republicana, encara vigent, que en el seu article primer proclama el següent: «Itàlia és una república democràtica fundada en el treball». En aquesta república democràtica fundada en el treball avui no hi ha salari mínim. Els grans convenis sindicals el feien innecessari fa dècades i ara, en temps de precarietat laboral, l'empresariat i la propietat agrària no el volen concedir.

Itàlia, laboratori popular i plató cinematogràfic. Els petits restaurants amb taules al carrer i estovalles amb quadrets vermells. La *dolce vita*. Les pel·lícules d'Antonioni, les pel·lícules de Visconti, les pel·lícules de Bertolucci, les ciutats invisibles de Calvino, les visions anticapitalistes de Pasolini, totes les versions sobre la vida de sant Francesc, el festival de San Remo, els festivals de l'Unità. Un país governat, durant anys, per intel·lectuals i una oposició dirigida també per intel·lectuals. Alcide De Gasperi, el primer gran dirigent de la Democràcia Cristiana, es passava hores llegint a la Bibliote-

ca Vaticana. Palmiro Togliatti, el secretari general més potent del PCI, dedicava una hora al dia a l'estudi de llengües. Togliatti parlava italià, anglès, francès, alemany, rus, castellà i català.

Giulio Andreotti colleccionava segells, ho controlava tot o quasi tot, i deia que el poder desgasta qui no el té. Més laboratori italià: el segrest i assassinat d'Aldo Moro, senyal per a tot Occident que el «compromís històric» entre democristians i comunistes no podia fer-se després del cop d'estat a Xile (1973) i la insurrecció dels joves oficials de l'exèrcit portuguès (1974). El «compromís històric» no va poder ser, però va influir en la transició espanyola: els pactes de la Moncloa. Després va venir a Itàlia una nova etapa, molt diferent, que encara dura.

Acabada la Guerra Freda, Itàlia va deixar de ser governada per intel·lectuals freds i tendents a la contenció en la lluita de blocs. La caiguda del mur de Berlín i el posterior enfonsament de l'URSS van trencar aquesta lògica i el sistema de poder italià va quedar nu, ensenyant totes les nafres. Els partits havien colonitzat l'Estat amb l'excusa de la lluita contra el comunisme. Els jutges i fiscals de Milà van voler fer net i per poc no ho ensorren tot. Mani Pulite. Les espectaculars operacions del fiscal Antonio Di Pietro. L'estil Di Pietro també va arribar a Espanya. Sense Di Pietro no s'entén Baltasar Garzón. Mani Pulite es va carregar gairebé tots els partits i el buit el va aprofitar l'empresari Silvio Berlusconi, el sospitós número u, cent vegades investigat per corrupció, mai empresonat.

Adeu, intel·lectuals; hola, populistes. «Els intel·lectuals van governar Itàlia durant dècades vigilant els límits del discurs i de l'acció, ara és com si el país hagués sortit a l'esbarjo, tothom crida, riu, gesticula, fa ganyotes, ara manen els po-

pulistes», escrivia fa poc l'intel·lectual Ernesto Galli Della Loggia al *Corriere*. Això també és laboratori Itàlia: Berlusconi va ser Trump abans que Trump. La Lliga Nord va inventar l'independentisme de cartró, rude, malparlat, cínic, que ha tingut i té secrets admiradors a Catalunya. El Moviment 5 Estrelles, el populisme blogaire i farsant, que va saber recollir els mals humors provocats per la crisi econòmica i el govern tècnic de Mario Monti. Els Germans d'Itàlia, un feixisme desnatat, reciclat dues i tres vegades, baix en calories i envasat conforme a les normes de la Unió Europea també ha sabut recollir les deixalles del govern tècnic de Mario Draghi.

Més laboratori: el moviment dels *forconi*, precedent dels *gilets jaunes* a França. La ràbia dels antivacunes assaltant la seu del principal sindicat italià, la CGIL, com si fossin esquadres feixistes dels anys vint. A Itàlia algunes coses es veuen més clares que a Espanya. Els Germans d'Itàlia, blanquejant el feixisme amb la mitologia d'*El Senyor dels Anells*. Els ultres de CasaPound, intentant crear una xarxa de casals juvenils en edificis abandonats. Alguna gent de Giorgia Meloni ha llegit Gramsci i Pasolini i volen guanyar la batalla cultural. Berlusconi va ocupar el buit que deixava el desgast extrem de la Democràcia Cristiana i l'absència d'un suggestiu Partit Socialista. Matteo Salvini, el corsari de la Lliga, amb excel·lents vincles amb Moscou, va creure que podria ocupar el buit que deixarien Berlusconi i la desarticulació de l'esquerra clàssica. Aquest buit el volen ocupar ara Meloni i els Germans d'Itàlia, bastint un nacionalisme italià més o menys compatible amb les normes de la Unió Europea, aliat a Brussel·les amb el Partit Popular Europeu. La nova dreta italiana volia un govern PP-Vox a Espanya per poder enfortir aquesta futura aliança estratègica europea. Germans d'Itàlia podria ser la clau d'un desplaçament dretà de la política

europaea després de les eleccions del Parlament Europeu de juny del 2024.

Laboratori Itàlia. Els intellectuals ja no governen, els *hatters* d'internet assalten seus sindicals, els hereus del neofeixista Moviment Social Italià volen esdevenir el nou partit del règim, el Partit Democràtic no aconsegueix arribar al 30% perquè li falta ànima popular. És el partit dels gestors, dels alcaldes de les ciutats grans, dels funcionaris qualificats, dels professors d'universitat, de la gent fina de l'esquerra en un moment en què la gent fina de l'esquerra ja no està de moda. I la Fiat se n'ha anat. L'empresa que va simbolitzar la potència industrial italiana va traslladar primer la seva seu fiscal a Holanda, després es va aliar amb Chrysler i més tard es va integrar en el gran grup Stellantis, amb els francesos de PSA, que aporten les marques Peugeot i Citroën. Fiat se n'ha anat i Meloni no amaga el seu ressentiment, perquè el nacionalisme italià sempre ha estat antifrancès.

Laboratori Itàlia. El govern Meloni ha trencat amb la Xina i això explica moltes coses. L'adhesió d'Itàlia a la nova ruta de la seda fou impulsada pels populistes de la Lliga Nord i del Moviment 5 Estrelles en el breu període en què governaren junts. Aquest pacte donava un accés privilegiat als xinesos a diversos ports italians, especialment el de Trieste, antic port de l'imperi austrohongarès que connecta fàcilment amb l'Europa central. Els nord-americans es van enrabiar molt i Salvini, que volia ser el gran imitador de Trump a Itàlia, va caure en desgràcia a Washington. Després va caure el primer ministre Giuseppe Conte. La primera decisió de Mario Draghi va ser refredar el pacte amb els xinesos. I una de les primeres decisions de Meloni ha estat trencar el pacte amb la República Popular de la Xina mirant de no fer gaire soroll.

La posició geopolítica d'Itàlia és fonamental. Mireu el mapa: un país llargarut que va dels Alps a les costes d'Àfrica. Un país amb una costa molt extensa que mira cap a llevant i una altra, igualment extensa, que mira cap a ponent. Itàlia té una dimensió oriental que moltes vegades no sabem veure. A Itàlia hi ha els mosaics bizantins de Ravenna i la gran basílica bizantina de Sant Marc a Venècia. Venècia i Marco Polo. Els dominis militars i mercantils de l'antiga República Veneciana. La costa dàlmata. El canal d'Òtranto, que tanca l'Adriàtic i que les croades travessaven per arribar a Terra Santa. La colonització d'Albània. L'afany del Vaticà i de la diplomàcia democristiana per protegir els palestins i mantenir una relació d'amistat amb tots els països àrabs. A Itàlia no s'ha produït mai, fins al moment d'escriure aquest pròleg, un gran atemptat del terrorisme gihadista.

Els negocis amb l'est d'Europa. La mirada llarga que porta cap a Moscou i Pequín. La mirada d'un país mercantil que té oberts restaurants i botigues de moda per tot el planeta. El país de la pasta, de la pizza, de l'oli, de Versace, de Benetton i de l'Aperol Spritz. El país de la moda i dels Ferrari. El país del Made in Italy, que avui és la principal garantia d'unitat. Un bon Made in Italy té més força que mil articles 155 de la Constitució espanyola.

Un país que no aconseguirem mai entendre del tot, però que no para d'oferir-nos històries molt interessants. Les pel·lícules de Paolo Sorrentino i els llibres de Roberto Saviano. *La Grande Bellezza* i *Gomorra*. Aquest és el contrast. Aquest és el tema.

Itàlia no l'acabaràs d'entendre mai. Itàlia fa molta impressió quan hi arribes com a corresponsal. No saps per on començar. La teatralitat et confon. La periodista Anna Buj va fer una entrada valenta al país. N'ha captat l'esperit sense

caure en el sentimentalisme i el folklorisme. He llegit les seves cròniques italianes i mostren una mirada clarivident i precisa, sense concessions al tipisme i la coloraina. Els catalans tenim una certa tendència Zelig, ens adaptem bé als nous entorns, de vegades massa bé, deu ser l'esperit comercial del país i cal anar amb compte. L'Anna Buj ha entès de què va Itàlia, però no ha convertit les seves cròniques en una pizza quattro stagioni. El llibre que ara ens ofereix és una excel·lent aproximació a la societat italiana, des de diversos angles i escenaris. Un conjunt d'històries que dibuixen un retrat molt complet. Un bon mosaic, gens bizantí. Periodisme clar, precís i entenedor.

ENRIC JULIANA